SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
JUHÁSZ GYULA PEDAGÓGUSKÉPZŐ KAR

SZTE JGYPK
Szegedi Tudományegyetem
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar

A könnyen érthető nyelv megjelenése a készségfejlesztő iskolai gyakorlati képzést nyújtó tankönyvekben

Készítette: Magyar Ágoston
adjunktus
SZTE JGYPK AHI
Magyar és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszék

6. Könnyen Érthető Kommunikáció, egyenlő esélyű hozzáférés nemzetközi szakmai konferencia

2026. június 12.

Tartalom

- A témaválasztás indoklása
- Elméleti háttér bemutatása
- Kérdések, hipotézisek
- Módszertan
- Kódok megfeleltetése az irányelveknek
- Eredmények értelmezése
- Hipotézisek igazolása/elvetése
- Következtetések/Tervek
- Felhasznált irodalom
- Köszönő dia

A témaválasztás indoklása

Készségfejlesztő iskolai gyakorlati képzést nyújtó tankönyvek helyzete:

- 1997-ben alakul meg az első készségfejlesztő speciális szakiskola.
- A szakmai képzéshez 2023 decemberéig nem jelent meg tankönyv.
- A szakmai képzést oktató szakembereknek nem kötelező gyógypedagógiai végzettséggel rendelkezniük.

Célok:

- Hatékonyabb tanulás → társadalmi integráció
- Új programok, irányelvek kidolgozása más tudományterületek résztvevőinek bevonásával.
- Visszajelzés a tankönyvszerzőknek.

Elméleti háttér bemutatása

- Tankönyvkutatás története, tankönyvelemzési módszerek (aktuális trendek).
- Könnyen érthető kommunikáció (KÉK): fogalomértelmezés, szabályrendszerek bemutatása, megjelenési lehetőségek a magyarországi készségfejlesztő iskolákban (saját kutatás), nemzetközi példák a KÉK megjelenésére az értelmileg akadályozott tanulók taneszközeiben (saját kutatás).

- Célcsoport kijelölése: középsúlyos értelmi fogyatékos személyek csoportjának meghatározása az értelmi fogyatékos személyek populációján belül.
- Készségfejlesztő iskola bemutatása (cél, feladat, jogi háttér, fejlesztési szakaszok): Elkülönítés a tanulásban akadályozott tanulók szakiskoláitól.
- Önálló életvitel meghatározása.

Kérdések, hipotézisek

Kutatási kérdés	Hipotézis	Módszer
Q1. Mely KÉK-elemek jelennek meg a vizsgált tankönyvekben, és milyen gyakorisággal fordulnak elő? Q1a: nyelvi elemek Q1b: tipográfiai elemek Q1c: multimodális elemek	H1. A KÉK-irányelvek elemei eltérő gyakorisággal érvényesülnek: vizuális elemek és rövid mondatok gyakoribbak, míg formai és nyelvi elemek kevésbé következetesek.	Deduktív tartalomelemzés MAXQDA-val (IFLA, Inclusion Europe, Indikátor 2.0 alapján) Code Coverage és Code Matrix Browser. Kvantitatív gyakoriságok, eloszlások kimutatása.
Q2. Milyen mintázatok és kölcsönhatások figyelhetők meg a KÉK-elemek között, és ezek milyen hatással lehetnek a szöveg érthetőségére? Q2a: gyakori együttes előfordulások Q2b: szinergikus/semlegesítő hatások Q2c: interpretáció memók és interjúk alapján	H2. A KÉK-elemek között rendszeres kölcsönhatások vannak: egyes kombinációk szinergikusak (pl. egyszerű mondat + kép), mások kontraproduktívak (pl. bonyolult szó + hosszú magyarázat).	Code Relations/Co-occurrence elemzés MAXQDA-ban. Kvantitatív leíró statisztika. Kutatói memók és interjúk tematikus elemzése.
Q3. Milyen egyedi vagy innovatív megoldásokat alkalmaztak a szerzők a könnyen érthetőség elősegítésére, és ezek hogyan viszonyulnak a nemzetközi irányelvekhez? Q3a: irányelvekben nem szereplő megoldások Q3b: adaptálhatóság más tankönyvekre	H3. A tankönyvszerzők által, a gyógypedagógia módszertanából származó, az irányelveken túlmutató, innovatív megoldások – például képalapú magyarázatok, speciális vizuális támogatások vagy pedagógusnak szánt instrukciók – szerepelnek a tankönyvekben, melyek szintén az érthetőséget növelhetik.	Kutatási memók és induktív megfigyelések. Interjúk tematikus elemzése.

Módszertan

Minta:

- 18 gyakorlati modulhoz eddig megjelent 15 tankönyv.
- 22 tankönyvszerzőből 15 (68%) válaszolt (2 tankönyvhöz nem kapcsolódnak szerzői tapasztalatok)

Kutatási paradigma: Kevert módszertan (kvalitatív és kvantitatív elemek integrációja):

- Kvantitatív elemzés:
  - **MAXQDA szoftver használata:** tankönyvi szövegek kódolása és kategorizálása.
  - Kódok: A könnyen érthető kommunikáció (KÉK) nemzetközi irányelvei alapján:
    - IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) irányelvei: „120 irányelv a könnyen olvasható szövegekhez”
    - Inclusion Europe irányelvei: „Információ mindenkinek – A könnyen érthető kommunikáció európai alapelvei”
    - „A könnyen érthető nyelv indikátora 2.0”

Kódok megfeleltetése az irányelveknek

Rövidítések: „Kerüljük a rövidítéseket, mint a: pl. vagy a stb.”

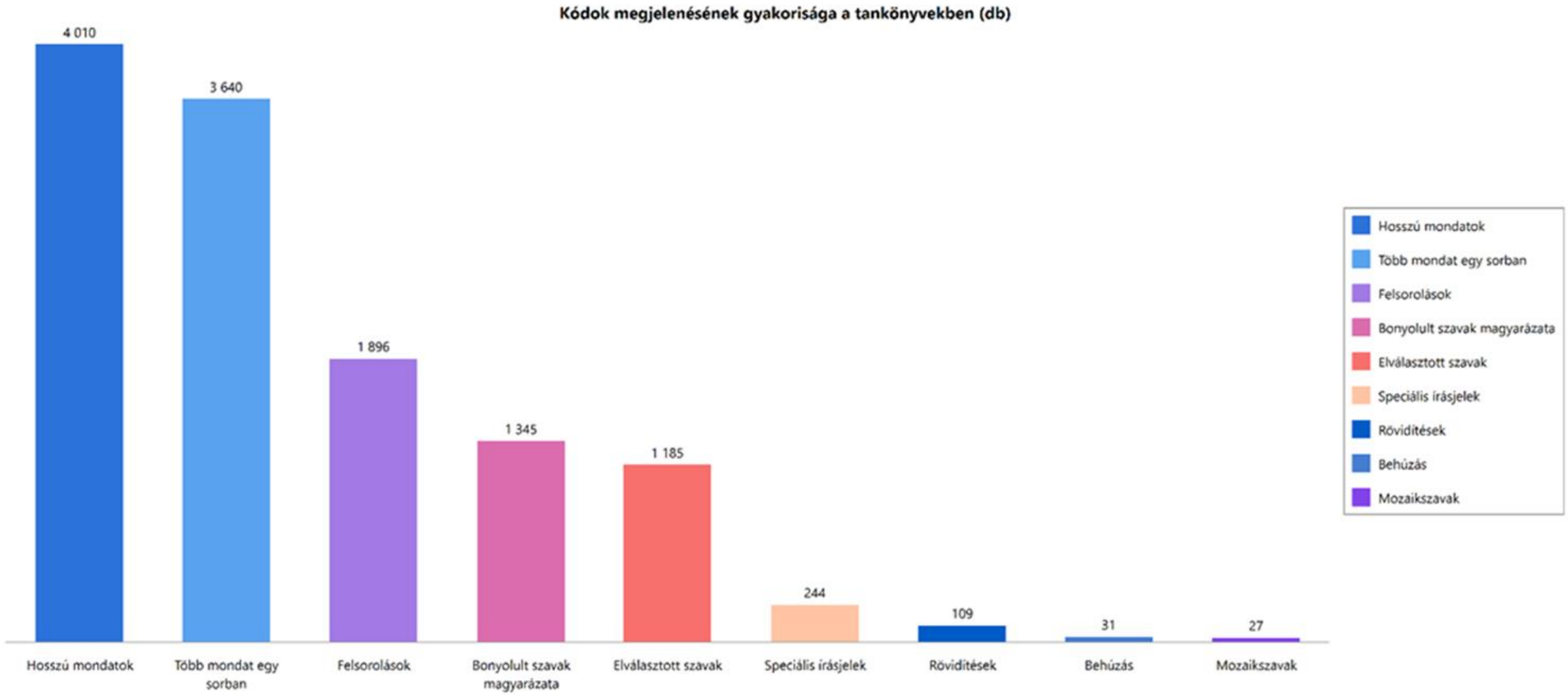
Mozaikszavak: „Kerüljük a mozaikszavak használatát. Írjuk ki a szavakat teljes egészükben. Ha mégis mozaikszót használunk, magyarázzuk meg a jelentését.”

Hosszú mondatok: „Használjunk rövid mondatokat.” „A mondatszerkezetek egyszerűek. A legtöbb esetben csak egy mellékmondat van.” „A mondatban a főmondat és a mellékmondat logikai sorrendben van a szöveg előrehaladása szempontjából.” „A tagmondatok és mondatok többnyire rövidek.” „Minden mondat csak egy fontos pontot tartalmaz.” „**Egy mondatban nem fordul elő több módosítószó is.**” „**A szöveg nem tartalmaz olyan szerkezeteket, amelyekben a főmondat közepén mellékmondat található.**” „**A szöveg nem tartalmaz befejezetlen tagmondatokat vagy más befejezetlen szerkezeteket.**” „**Egy mondat egy gondolatot tartalmazzon!** Az azonos mondatrészhez tartozó szavakat lehetőség szerint írd egy sorba!”

- Kvalitatív elemzés:
  - **Kutatási memók (MAXQDA) vizsgálata:** tankönyvek elemzése során keletkezett jegyzetek vizsgálata.
  - **Interjúk elemzése:** szerzői szándékok és a KÉK megjeleníthetőségének feltárása.

Eredmények értelmezése

Tankönyvek kódolásának eredményei



A 6 leggyakrabban előforduló kód együttes megjelenéseinek száma

Code System	Több mondat egy sorban	Elválasztott szavak	Felsorolás vesszővel	Felsorolás pontokkal	Bonyolult szavak magyarázata	Hosszú mondatok
Több mondat egy sorban		421	267	480	770	1104
Elválasztott szavak	421		159	417	318	821
Felsorolások						
Felsorolás vesszővel	267	159		285	354	956
Felsorolás pontokkal	480	417	285		333	879
Bonyolult szavak magyarázata	770	318	354	333		909
Hosszú mondatok	1104	821	956	879	909	

Memók értékelése:

- Megfelelő betűméret minden tankönyvben (12-14).
- Megfelelő betűtípus alkalmazása minden tankönyvben (talpatlan).
- Bonyolult szakkifejezések magyarázat nélkül maradnak.
- Vizuális elemek felülvizsgálata
- Kontrasztviszonyok felülvizsgálata

Interjúk értékelése:

- Kollaboratív munkára való törekvés: A tankönyvek a szerzőpárosai gyógypedagógusokból és gyakorlati oktatókból álltak.
- A tankönyvek illusztrációi gyakran külföldi stock fotók tárhelyéről (Shutterstock) származtak, amelyek nem tükrözték a tanulók valódi környezetét.
- Az általános iskolai tankönyvekben és a készségfejlesztő iskolák tankönyveiben eltérő piktogramokat használtak, ami megnehezíti a diákok számára az eligazodást.

- Rugalmasabb tankönyvfejlesztési rendszer – A szoros határidők megnehezítették a minőségi tankönyvek kidolgozását.
- Szorosabb együttműködés a szakemberek között.
- A szerzők törekedtek a differenciálhatóságra, a feladatok adaptálhatóságára a különböző képességű tanulók között.

Hipotézisek igazolása/elvetése

H1: A KÉK-irányelvek elemei jellegük szerint eltérő gyakorisággal érvényesülnek a tankönyvekben: a vizuális elemek (illusztrációk, piktogramok) és a rövid mondatokra törekvés gyakoribbnak bizonyulnak, míg egyes formai és nyelvi elemek (pl. következetes bonyolult szavak magyarázása, egységes felsorolásformátum) kevésbé jelennek meg egységesen.

H2: A KÉK-elemek között rendszeres kölcsönhatások figyelhetők meg: egyes kombinációk szinergikus hatást fejtenek ki (például egyszerű mondatszerkezet + releváns kép), míg más kombinációk kontraproduktívak lehetnek (például bonyolult szó + hosszú, összetett magyarázat), amelyek összességében befolyásolhatják az érthetőséget.

H3: A tankönyvszerzők által, a gyógypedagógia módszertanából származó, az irányelveken túlmutató, innovatív megoldások – például képalapú magyarázatok, speciális vizuális támogatások vagy pedagógusnak szánt instrukciók – szerepelnek a tankönyvekben, melyek szintén az érthetőséget növelik.

Következtetések/Tervek

- Tankönyvfejlesztés folytatása
- Vizuális kommunikáció fejlesztése
- Pedagógiai gyakorlat kiszélesítése
- Jövőbeli kutatások feltérképezése

Felhasznált irodalom

Camilla Lindholm és Ulla Vanhatalo (szerk., 2021): Handbook of Easy Language in Europe. Berlin: Frank & Timme.

ENSZ (2006): A Fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv. Egyesült Nemzetek Szervezete, New York.

Farkasné Gönczi Rita (2021). Könnyen érthető kommunikáció – könnyen érthető élet. In: Farkasné Gönczi Rita – Kármán Bianka (szerk.): Könnyen érthető kommunikáció, egyenlő esélyű hozzáférés. Nemzetközi Szakmai Konferencia tanulmánykötete. Budapest: ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar.

Heinze, Carsten (2011): Das Schulbuch im Innovationsprozess. Bildungspolitische Steuerung, Pädagogischer Anschpruch, Unterrichtspraktische Wirkungserwartungen. Klinkhardt, Bad Heilbrunn.

Horváth Péter László és Ladányi Lili (2021, szerk.): Válogatás a könnyen érthető nyelv nemzetközi szakirodalmából. Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged.

IFLA (2010): International Federation of Library Association and Institutions (Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetsége) 120 Irányelvek könnyen olvasható szövegekhez. IFLA, The Hague.

Inclusion Europe és Értelmi Fogyatékossággal Élők és Segítőik Országos Szövetsége (2009a): Információ mindenkinek - A könnyen érthető kommunikáció európai alapelvei. URL: https://efoesz.hu/wp-content/uploads/2015/10/binder-information_for_all.pdf

Inclusion Europe és Értelmi Fogyatékossággal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége (2009b): Az egész életen át tartó tanulás oktatóinak képzése. Iránymutatás azoknak az embereknek a képzéséhez, akik könnyen érthető dokumentumokat készítenek. Inclusion Europe – Értelmi Fogyatékossággal Élők és Segítőik Országos Érdekvédelmi Szövetsége, Brüsszel–Budapest.

Ladányi Lili, Magyar Ágoston (szerk., 2023). A könnyen érthető nyelv indikátora 2.0. Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged

Sántha Kálmán (2013). Multikódolt adatok kvalitatív elemzése. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!